

УДК 338.245 (477)

І.Б. ЧЕПКОВ, А.С. ДОВГОПОЛИЙ, М.І. ЛУХАНІН, доктори техн. наук,
В.Є. СІРЕНКО, канд. екон. наук (Центр. науково-дослід. ін-т Збройних Сил України, м. Київ)

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто головні причини, що зумовили нинішні несприятливі тенденції у життєдіяльності вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Сформульовано та обґрунтовано основні напрями його реформування. Показано необхідність посилення впливу Президента України на формування військово-технічної й оборонно-промислової політики. Запропоновано варіанти переформатування функцій центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення Збройних Сил України, інших силових структур сучасним озброєнням та військовою технікою.

Рассмотрены главные причины, которые обусловили нынешние неблагоприятные тенденции в жизнедеятельности отечественного оборонно-промышленного комплекса. Сформулированы и обоснованы основные направления его реформирования. Показана необходимость усиления влияния Президента Украины на формирование военно-технической и оборонно-промышленной политики. Предложены варианты переформатирования функций центральных органов исполнительной власти по обеспечению Вооруженных Сил Украины, других силовых структур современным вооружением и военной техникой.

До цього дня існують три помилкові уявлення, що зумовили нинішній несприятливий стан вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК) та негативний результат усіх спроб його реформування за роки незалежності України (рис. 1):

- ОПК України, як колишня складова частина військово-промислового комплексу СРСР, нібито продовжує мати значний науково-технічний і виробничий потенціал, який без особливих зусиль і витрат може бути реалізовано в будь-яких областях оборонно-промислової діяльності, незважаючи на істотну зміну номенклатури продукції, яка випускається, пов'язану з відмовою від стратегічних видів озброєння;
- дослідницький і виробничий цикл в оборонно-промисловій сфері за своєю природою й організацією нібито аналогічні дослідницькому та виробничому циклам у будь-якій іншій сфері наукової діяльності або галузі промисловості й нічим від них не відрізняються, отже, оборонна промисловість у ринкових умовах може будуватися за тими ж принципами й управлятися тими ж методами, що й будь-яка інша галузь промисловості;
- кожне оборонне підприємство нібито здатне самостійно розв'язати проблему адаптації до ринкових умов господарювання незалежно від ринкової модернізації усєї оборонної промисловості.

З цих причин на практиці створилася така ситуація, коли:

- істотний науково-технічний і виробничий потенціал, який мала українська «оборонка» на початку 1990-х рр. згідно робіт [10, 14], надалі належним чином так і не було реалізовано;
- численні несистемні експерименти з функціональною побудовою вітчизняного оборонно-промислового комплексу спричинили поступове «вимивання» з його життєдіяльності специфічних особливостей оборонно-промислової сфери й нівеляцію організаційної структури та системи управління ОПК до рівня цивільних галузей промисловості;
- законодавче закріплення тези про невтручання органів управління в господарську діяльність підприємств супроводжувалося відсутністю в останніх будь-якої адекватної реакції на істотні зміни зовнішнього економічного середовища, які пов'язано з відмовою від планових

© І.Б. ЧЕПКОВ, А.С. ДОВГОПОЛИЙ, М.І. ЛУХАНІН, В.Є. СІРЕНКО., 2015

Помилкові уявлення, що зумовили нинішній несприятливий стан оборонно-промислового комплексу України

Рис. 1. Помилкові уявлення, що зумовили нинішній несприятливий стан оборонно-промислового комплексу України, та їх наслідки

принципів господарювання й переходом до ринкових відношень згідно робіт [1, 18].

У підсумку основні техніко-економічні показники ефективності діяльності, які досягнуто вітчизняним ОПК, значною мірою поступають показникам закордонних конкурентів¹.

Тому слід об'єктивно визнати, що завдання формування ОПК, як системного утворення, за роки незалежності України до кінця не вирішено, а наслідки розпаду військово-промислового комплексу колишнього Союзу остаточно не подолано, як зазначено в роботах [7, 12, 19]. Тобто, наш ОПК є комплексом тільки за назвою, але не по суті.

Таким чином, в зовнішніх і внутрішньополітичних умовах, які склалися сьогодні в державі, проблема реформування вітчизняної оборонної промисловості не тільки не втратила своєї актуальності [7, 12, 19], а навпаки стала першочерговою необхідністю.

¹ За даними закордонних джерел у 2010 р. продуктивність праці одного працюючого на рік на підприємствах оборонної промисловості в США складала \$432000, в Європейському Союзі – \$341000, в Російській Федерації – \$51000. В Україні даний показник не перевищує \$30000.

Розрахунки показують, що фондвіддача у вітчизняному ОПК зараз складає 0,30-0,45, знімання товарної продукції із 1 м² виробничих площ – 3500-4000 гривень на рік, у той час як у військово-промисловому комплексі СРСР на рівні 1990 р. – відповідно 1,55-1,80 та 18000-20000.

Впродовж останніх 20 років провідні вітчизняні фахівці й науковці неодноразово порушували питання про необхідність реформування української оборонної промисловості відповідно до сучасних вимог. Проте виключно з суб'єктивних причин їхній голос не був своєчасно почутий.

Багаторічний досвід роботи авторів в оборонно-промисловому комплексі, вивчення основних принципів організації оборонної промисловості в провідних світових державах, як зазначено в роботі [16], результати вже здійснених досліджень із цієї тематики згідно роботи [21] дозволяють сформулювати конкретні пропозиції відносно обґрунтованих напрямів реформування вітчизняного ОПК.

По-перше.

Потрібно посилення впливу Президента України на формування військово-технічної й оборонно-промислової політики згідно робіт [2, 4-6, 8, 11, 16, 22].

З цієї метою доцільно нині існуючу Міжвідомчу комісію з питань військово-технічного співробітництва й експортного контролю реорганізувати в Комітет стратегічного планування військово-технічної й оборонно-промислової політики, військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президенті України, включивши в його обов'язки:

а) розробку проектів політичних рішень Президента України щодо стратегічного планування державної політики:

- у воєнно-технічній сфері згідно робіт [2, 8, 11, 16];
- в оборонно-промисловій сфері, як зазначено в роботі [22];
- військово-технічного співробітництва з іноземними державами, включаючи міжнародну науково-технічну та виробничу кооперацію згідно робіт [3, 17, 24];
- експорту й імпорту озброєння та військової техніки (їхніх складових частин), виробів подвійного використання, іншої високотехнологічної продукції;
- у сфері стандартизації якості та управління;
- розвитку оборонної науки й технологій;

б) визначення на середньострокову та довгострокову перспективу:

- потрібної номенклатури, кількості та якості технічних засобів
- озброєної боротьби для Збройних Сил України, інших силових
- структур;
- способів їхнього створення, виготовлення, закупівлі, постачання споживачам (власна розробка та виготовлення, спільне виробництво з іноземними партнерами, закупівля за імпортом, офсетні схеми тощо);
- лімітних обсягів фінансування, необхідних з метою технічного оснащення Збройних Сил України, інших силових структур, забезпечення життєдіяльності вітчизняного оборонно-промислового комплексу;

в) контроль за виконанням центральними органами виконавчої влади, іншими органами управління, суб'єктами господарювання політичних рішень із воєнно-технічних та оборонно-промислових питань, які прийнято Президентом України.

По-друге.

Посилення впливу Президента України на формування військово-технічної й оборонно-промислової політики неминує спричинить переформування відповідних функцій Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, інших органів управління та суб'єктів господарювання, що мають безпосереднє відношення до забезпечення безпеки й оборони держави (рис.2), до основних з яких слід віднести:

1) Кабінет Міністрів України:

а) організація виконання політичних рішень Президента України у воєнно-технічній й оборонно-промисловій сфері;

б) створення відповідних нормативно-правових та фінансово-економічних умов, які необхідно з метою забезпечення потрібного рівня боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань, стійкої життєдіяльності оборонно-промислового комплексу шляхом:

- внесення проектів відповідних законодавчих актів та удосконалення нормативної бази стосовно підвищення технічної оснащеності Збройних Сил України, інших військових формувань, функціонування та розвитку оборонно-промислового комплексу;
- здійснення відповідної бюджетної політики, яку спрямовано на досягнення необхідного рівня фінансування заходів із реалізації воєнно-технічної й оборонно-промислової політики;
- в) розгляд, затвердження та організація виконання стратегічних, концептуальних, програмних, розпорядчих документів щодо розвитку озброєння та військової техніки, технологічних та виробничих можливостей вітчизняної оборонної промисловості тощо;

Докладніше.

В зв'язку з великими обсягами, комплексністю та складністю робіт щодо технічного переоснащення Збройних Сил України та реформування оборонно-промислового комплексу на період їхнього здійснення доцільно ввести посаду віце-прем'єр-міністра України з питань військово-технічної та оборонно-промислової політики.

2) Міністерство оборони України (на підставі рішень із воєнно-технічних питань, які прийнято Президентом та Кабінетом Міністрів України):

- стратегічне планування розвитку озброєння та військової техніки в інтересах Збройних Сил України, інших військових структур;
- формування технічних, бойових, експлуатаційних та інших вимог до засобів озброєної боротьби, які плануються застосовувати в Збройних Силах України;
- впровадження єдиної системи озброєння всіх силових структур держави;
- розробка, супроводження, корегування та оновлення програм розвитку озброєння та військової техніки;
- організація стандартизації, сертифікації та контролю якості озброєння та військової техніки;

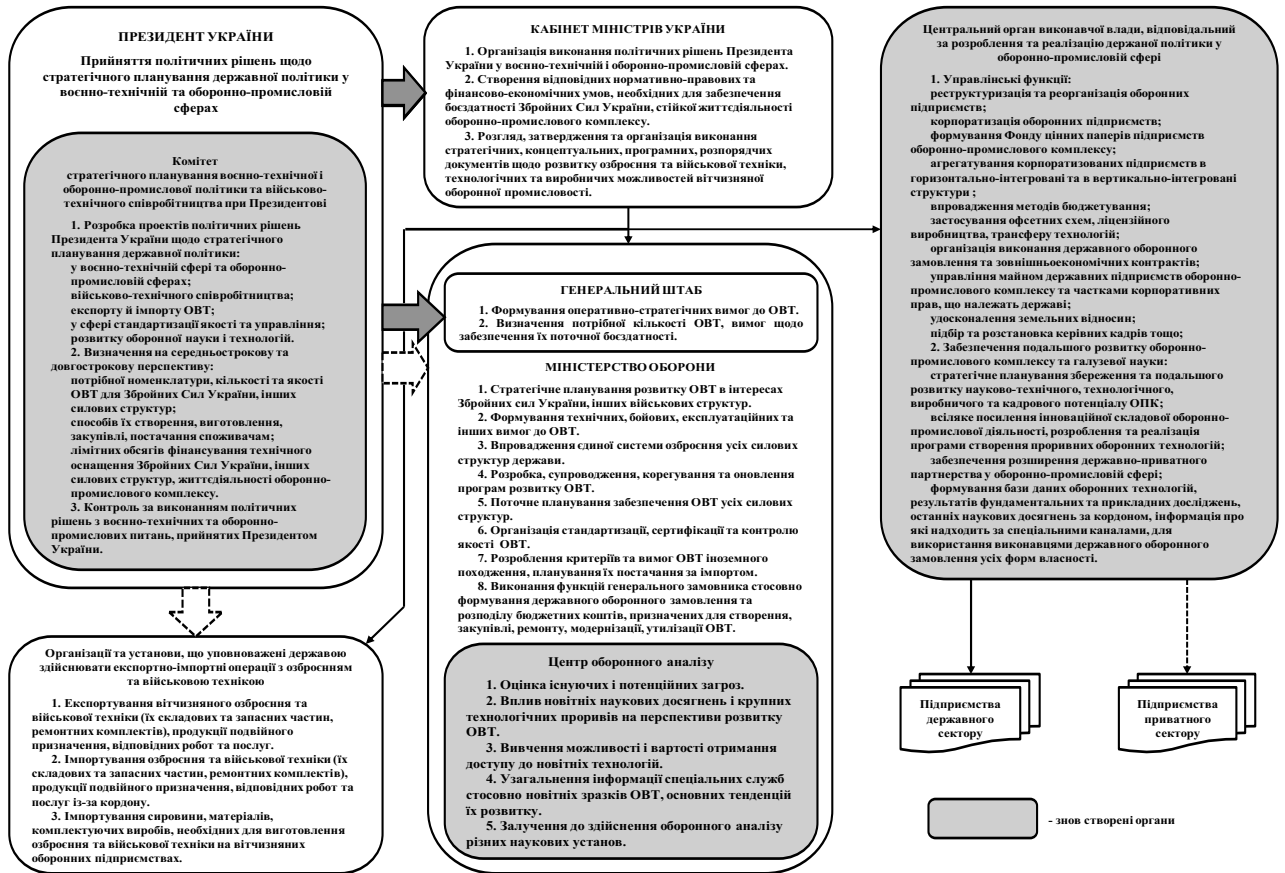

Рис. 2. Вертикаль державного управління військово-технічного та оборонно-промисловою сферами

- розроблення критеріїв та вимог до озброєння та військової техніки іноземного походження, планування їхнього постачання за імпортом;
- поточне планування забезпечення озброєнням та військовою технікою всіх силових структур;

Докладніше.

Виконання даної функції пов'язано зі здійсненням заходів:

- щодо створення необхідних запасів озброєння та військової техніки в мирний час у відповідності з Законами України від 6 грудня 1991 року №1932-XII «Про оборону України», від 6 грудня 1991 року №1934-XII «Про Збройні Сили України», від 3 березня 1999 року №464-XIV «Про державне оборонне замовлення», від 18 листопада 2004 року №2198-IV «Про організацію оборонного планування»;
- щодо поповнення безповоротних втрат озброєння та військової техніки в особливий період і під час проведення великомасштабних антитерористичних операцій, які мають характер бойових дій, у відповідності з Законами України від 6 грудня 1991 року №1932-XII «Про оборону України», від 6 грудня 1991 року №1934-XII «Про Збройні Сили України», від 21 жовтня 1993 року №3543-XII «Про

мобілізаційну підготовку та мобілізацію», від 16 березня 2000 року №1550-III «Про правовий режим надзвичайного стану», від 6 квітня 2000 року №1647-III «Про правовий режим воєнного стану», від 18 листопада 2004 року №2198-IV «Про організацію оборонного планування».

Тобто, процес забезпечення силових структур озброєнням та військовою технікою в мирний й особливий період відрізняється за своїми організаційними, фінансово-економічними та нормативно-правовими механізмами, а категорія «антитерористична операція» взагалі вимагає детального уточнення в чинному законодавстві.

З цієї причини важливо:

- а) найшвидше внести відповідні зміни до існуючої нормативно-правової бази;
  - б) передбачити відповідне фінансування та практичне формування:
- державного оборонного замовлення з метою створення необхідних запасів озброєння та військової техніки в мирний час;
  - потрібних мобілізаційних резервів та мобілізаційних заходів з метою поповнення безповоротних втрат озброєння та військової техніки в особливий період і під час проведення антитерористичних операцій.

Виконання функцій генерального замовника стосовно формування державного оборонного замовлення та розподілу бюджетних коштів, які призначено з метою створення, закупівлі, ремонту, модернізації, утилізації озброєння та військової техніки тощо;

3) Генеральний штаб Збройних Сил України (на підставі рішень із воєнно-технічних питань, які прийнято Президентом, Кабінетом Міністрів та Міністерством оборони України):

- формування оперативного-стратегічних вимог до озброєння та військової техніки;
- визначення потрібної кількості озброєння та військової техніки, вимог щодо забезпечення їхньої поточної боєздатності;

4) організації та установи, які уповноважено державою здійснювати експортно-імпорتنі операції з озброєнням та військовою технікою (їхніми складовими частинами), продукцією подвійного призначення, відповідними роботами та послугами (на підставі рішень із воєнно-технічних та оборонно-промислових питань, які прийнято Президентом, Кабінетом Міністрів, Міністерством оборони України, іншими військовими формуваннями, центральним органом виконавчої влади, який відповідає за розроблення та реалізацію державної політики в оборонно-промисловій сфері):

- експортування вітчизняного озброєння та військової техніки (їхніх складових та запасних частин, ремонтних комплектів), продукції подвійного призначення, відповідних робіт та послуг;
- імпортування озброєння та військової техніки (їхніх складових та запасних частин, ремонтних комплектів), продукції подвійного призначення, робіт, які відповідно, та послуг із-за кордону;
- імпортування сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, які необхідно з метою для виготовлення озброєння та військової техніки на вітчизняних оборонних підприємствах;
- організація роботи комісіонерів тощо;

5) центральний орган виконавчої влади, який відповідає за розроблення та реалізацію державної політики в оборонно-промисловій сфері (на підставі рішень із воєнно-технічних та оборонно-промислових питань, які прийнято Президентом та Кабінетом Міністрів України, вимог до озброєння та військової техніки Міністерства оборони й Генерального штабу Збройних Сил України, інших військових формувань):

- а) в частині реалізації управлінських функцій:
- оптимізація господарської діяльності оборонних підприємств шляхом здійснення їхньої реструктуризації та реорганізації;
  - забезпечення переходу від адміністративних принципів управління систем керування, які засновано на акціонерних залежностях, шляхом корпоратизації оборонних підприємств;
  - формування Фонду цінних паперів підприємств оборонно-промислового комплексу;
  - досягнення симбіозу галузевих та програмно-цільових методів управління шляхом агрегування корпоратизованих підприємств в горизонтально-інтегровані структури у вигляді галузевих державних акціонерних холдингових компаній та у вертикально-інтегровані структури у вигляді акціонерних товариств, які призначено з метою вирішення конкретних науково-технічних і виробничих завдань;
  - впровадження в повсякденну життєдіяльність оборонних підприємств ринкових форм і методів господарювання, які засновано на внутрішньозаводському бюджетуванні, замість оперативно-календарного планування, яке притаманно плановій економіці;
  - застосування в практиці виготовлення озброєння та військової техніки офсетних схем, ліцензійного виробництва, трансферу технологій;
  - організація виконання державного оборонного замовлення та зовнішньоекономічних контрактів з експортування вітчизняного озброєння та військової техніки;
  - управління майном державних підприємств оборонно-промислового комплексу та частками корпоративних прав у статутних капіталах акціонерних товариств, що належать державі;
  - визначення доцільності та надання дозволів на продаж надлишкових часток виробничих потужностей оборонних підприємств, що не увійшли до складу їхніх цілісних майнових комплексів, спрямування на приватизацію об'єктів, що втратили актуальність для оборонно-промислової сфери, передачу місцевим органам влади об'єктів соціально-побутового призначення, удосконалення земельних відносин;
  - підбір та розстановка керівних кадрів оборонних підприємств тощо;

б) в частині забезпечення подальшого розвитку оборонно-промислового комплексу та галузевої науки:

- стратегічне планування збереження та подальший розвиток науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу оборонно-промислового комплексу у відповідності з потребами Збройних Сил України, інших військових формувань, кон'юнктурою світового ринку озброєнь та тенденціями, які переважають науково-технічний прогрес;
- всляке посилення інноваційної складової оборонно-промислової діяльності, розроблення та реалізація програми створення проривних оборонних технологій, розвитку експериментальних і виробничих потужностей підприємств оборонно-промислового комплексу;
- забезпечення значного розширення державно-приватного партнерства в оборонно-промисловій сфері шляхом залучення крупних вітчизняних приватних інвесторів до створення новітніх зразків озброєння та військової техніки й удосконалення нормативно-правової бази в цій області;
- формування бази даних оборонних технологій, результатів фундаментальних та прикладних досліджень, останніх наукових досягнень за кордоном, інформація про які надходить за спеціальними каналами, з метою використання виконавцями державного оборонного замовлення всіх форм власності тощо.

По-третє.

Виходячи із логіки реформ, які запропоновано, принциповим питанням є ідеологія побудови управлінської вертикалі в оборонно-промисловій сфері, як це зазначено в роботах [9, 15, 20].

Спроб створення відповідної системи державного управління оборонно-промисловою діяльністю за роки незалежності України здійснювалося вже достатньо. Вони ні на йоту не наблизили країну до остаточного вирішення даної проблеми, а лише в окремі періоди:

- або розпорошували управлінські функції із керівництва оборонними підприємствами між великою кількістю органів управління²;
- або зводили сам зміст керівництва оборонно-промисловим комплексом до практики управління цивільними галузями промисловості³;

² В 2005-2010 рр. 160 оборонних підприємств підпорядковувалися 8 різним центральним органам виконавчої влади.

³ У даному випадку мова йде про ті періоди часу, коли управління більшою частиною ОПК здійснювалося Міністерством промислової політики тими ж методами, що й будь-якою іншою галуззю промисловості, без урахування закономірностей і особливостей оборонно-промислової діяльності.

- або передавали управлінське кермо оборонно-промислового комплексу в руки не центрального органа виконавчої влади, а господарюючого суб'єкта, який позбавлено окремих повноважень, без яких оборонна промисловість взагалі не може ефективно функціонувати⁴.

Звертаючи увагу на переломний характер нинішнього етапу державності України, помилки, які допущено упродовж попередніх періодів, враховуючи особливості національного господарського законодавства, з метою забезпечення державного управління ОПК доцільно створити Міністерство оборонної промисловості або Державне агентство з питань оборонно-промислового комплексу в якості центрального органа виконавчої влади, яке відповідально за розроблення та реалізацію державної політики в оборонно-промисловій сфері.

Згодом, в міру корпоратизації підприємств ОПК і впровадження на них організаційно-правової форми акціонерного товариства, з'явиться можливість перетворити систему управління вітчизняним оборонно-промисловим комплексом відповідно до кращих світових зразків, відомих із передового закордонного досвіду.

По-четверте.

З метою посилення аналітичної складової військово-технічної політики, яка розробляється, підвищення рівня обґрунтованості й достовірності вимог до засобів озброєної боротьби, що мають інтерес для Збройних Сил України та інших військових формувань, необхідно створити в Міністерстві оборони Центр оборонного аналізу з наступними основними функціями:

- оцінка існуючих і потенційних загроз національній безпеці України;
- вплив новітніх наукових досягнень і крупних технологічних проривів на перспективи розвитку озброєння та військової техніки;
- вивчення можливості й вартості отримання доступу до новітніх технологій;
- узагальнення інформації спеціальних служб стосовно новітніх зразків озброєння та військової техніки, основних тенденцій їхнього розвитку;
- залучення до здійснення оборонного аналізу різних наукових установ, включаючи науково-

⁴ Мається на увазі відсутність у Державного концерну «Укроборонпром» права законодавчої та нормотворчої ініціативи, а також повноважень суб'єкта бюджетного процесу, розроблення державних цільових програм, формування державного оборонного замовлення, військово-технічного співробітництва з іноземними державами тощо.

дослідні інститути Міністерства оборони та наукові центри видів Збройних Сил України тощо. Аналогічний підрозділ вже багато років функціонує в Міністерстві оборони Франції, ставши його мозковим центром.

По-п'яте.

В умовах ресурсної обмеженості й дорожнечі кредитних ресурсів вимагатиме удосконалення система фінансування державного оборонного замовлення.

Із усіх реально можливих нині варіантів найбільш перспективним є такий алгоритм:

- держава бере на себе відповідальність за фінансування конкретного оборонного замовлення не в межах фінансового року, а на термін виконання проекту;
- відповідальність держави полягає в наданні державних гарантій підприємству щодо обсягів та термінів фінансування;
- використовуючи державні гарантії, виконавець державного оборонного замовлення отримує кредит у комерційному або державному банках;
- з метою виконання зазначеного державного оборонного замовлення Національний банк України надає банку, який кредитує його виконавця, цільовий кредит за ставкою рефінансування 5-8 % річних;
- банк-кредитор, у свою чергу, надає виконавцю державного оборонного замовлення кредит під 10-12% річних (ставка рефінансування плюс 4%);
- замовник державного оборонного замовлення зобов'язаний у ціні контракту передбачити розрахунки з виконавцем за обслуговування кредиту;
- підготовка виробництва здійснюється виконавцем також за рахунок кредиту, який вказано;
- державні гарантії стають чинними тільки за умови виконання державного оборонного замовлення та прийняття його замовником;
- у разі невиконання державного оборонного замовлення вся відповідальність за кредит лягає на виконавця;
- у разі виконання державного оборонного замовлення, але його несплати державою, вся відповідальність за кредит лягає на державу.

Процес реформування оборонно-промислового комплексу повинен, на нашу думку, максимально враховувати ринкові пріоритети та містити в собі сукупність різноманітних заходів (рис. 3).

Висновки

Таким чином, процес реформування оборонно-промислового комплексу повинен передбачити:

1) розширення участі Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України в формуванні військово-технічної та оборонно-промислової політики, в тому числі шляхом:

а) впровадження стратегічного й системного підходу до визначення:

- номенклатури, кількості та якісних характеристик необхідних засобів озброєної боротьби;
- пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу;
- поглиблення військово-технічного співробітництва з іноземними державами, включаючи міжнародну науково-технічну та виробничу кооперацію;

б) створення дорадчих органів, які призначено з метою розробки й опрацювання проектів політичних рішень у зазначених сферах, і наділення їх відповідними функціями, включаючи контрольні;

2) удосконалення організаційних та науково-технічних аспектів військово-технічної політики, що розробляються й реалізуються, за рахунок:

- суттєвого підвищення рівня стратегічного планування розвитку озброєння та військової техніки;
- посилення аналітичної складової діяльності Міністерства оборони у військово-технічній сфері шляхом організації у його складі Центру оборонного аналізу з метою узагальнення передового зарубіжного та вітчизняного досвіду в області створення та використання новітніх зразків озброєння та військової техніки;
- впровадження єдиної системи озброєння всіх силових структур держави;

3) зміцнення системи державного управління оборонно-промисловою сферою в ринкових умовах, у тому числі за рахунок:

- перерозподілу функцій, що стосуються формування та реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики, між центральними органами виконавчої влади;
- утворення центрального органа виконавчої влади, який відповідає за розроблення та реалізацію державної політики в оборонно-промисловій сфері;
- структурної перебудови оборонно-промислового комплексу, впровадження його правової

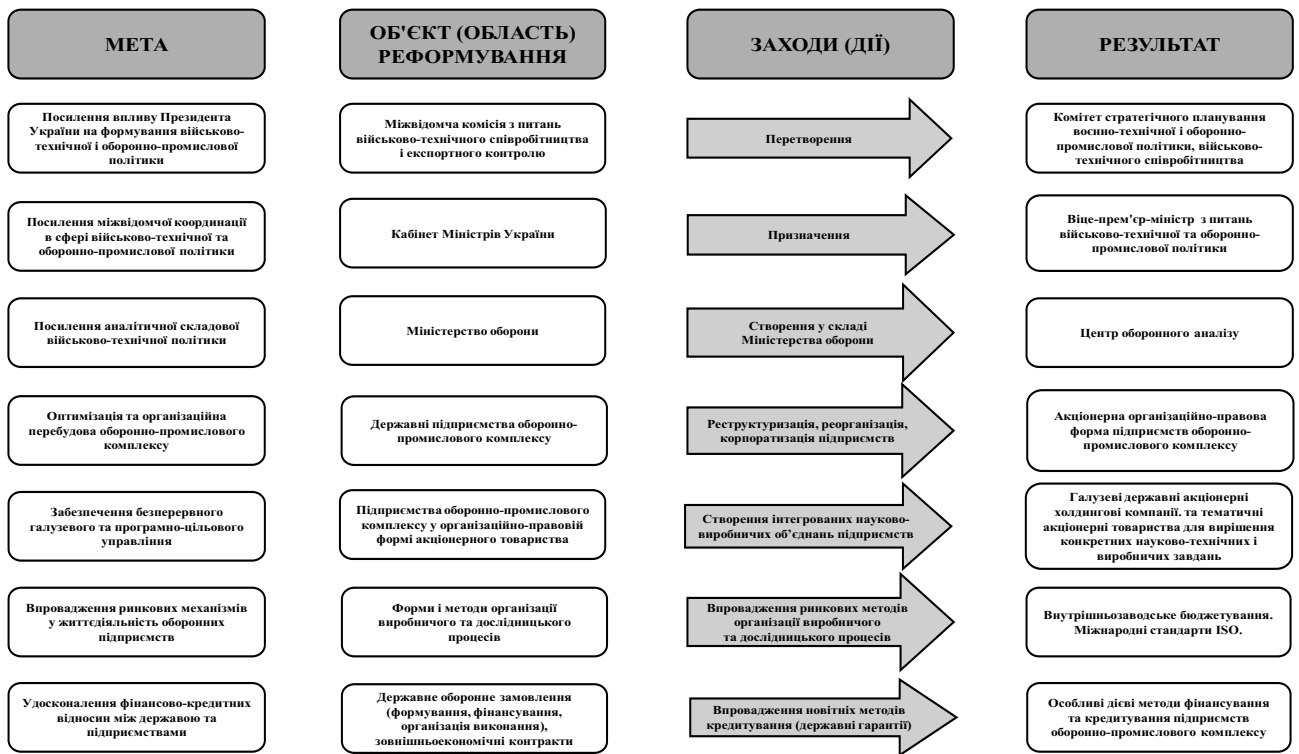

Рис. 3. Основні аспекти реформування військово-технічної та оборонно-промислової сфер

організаційної структури та системи управління, які засновано на корпоративних принципах й акціонерній організаційно формі оборонних підприємств;

- упорядкування цінних паперів підприємств в інтересах держави;
- забезпечення єдності галузевих та програмно-цільових методів управління;
- удосконалення зовнішньоекономічної діяльності оборонно-промислового комплексу, включаючи як її експортну, так й імпорتنу складові;
- впровадження нових форм фінансування державного оборонного замовлення з використанням прогресивних механізмів кредитування;
- введення посади віце-прем'єр-міністра України з питань військово-технічної та оборонно-промислової політики (на період здійснення реформування оборонно-промислового комплексу);

4) рішучу відмову від планових методів господарювання на рівні основної господарюючої ланки оборонно-промислового комплексу, оборонних підприємств, повсюдне впровадження в їхню діяльність ринкових принципів, включаючи:

- здійснення реструктуризації, реорганізації, корпоратизації;

- створення науково-виробничих об'єднань горизонтально-інтегрованого та вертикально-інтегрованого типів;
  - впровадження сучасних форм і методів організації дослідницького та виробничого циклів;
  - докорінне технічне переозброєння експериментальної та виробничої бази;
- 5) всемірне посилення інноваційної складової оборонно-промислової діяльності за рахунок:
- випереджаючого розвитку галузевої науки;
  - орієнтації на проривні технології більш високих технологічних укладів;
  - розширення практики застосування офсетних схем, закупівлі за кордоном ліцензій на виробництво окремих виробів, трансферу передових технологій із технологічно розвинених країн;
- 6) удосконалення практики державно-приватного партнерства в оборонно-промисловій сфері шляхом:
- організація необхідних організаційних та фінансово-економічних умов для участі крупних приватних інвесторів у створенні та виробництві озброєння та військової техніки;
  - найбільш повного використання ресурсних та грошових можливостей приватного сектора економіки в інтересах держави;

- подальшого розвитку нормативно-правової бази в даній області;

7) досягнення вітчизняним оборонно-промисловим комплексом техніко-економічних показників, які сумірні зі загальносвітовим рівнем, і на цій основі збільшення його вкладу в соціально-економічний розвиток країни.

Термін здійснення всього обсягу робіт із реформування оборонно-промислового комплексу оцінено в 2,5-3,0 роки.

Список літератури

1. Бендиков М.А., Лавринов Г.А., Хрусталеv Е.Ю. Механізми розвитку виробничих структур в оборонно-промисловому комплексі. – М.: ЦЭМИ РАН, 2005. – 70 с.
2. Боднарчук Р.В. Проблеми планування, формування і виконання воєнно-технічної політики в Україні: методологічний аспект / Р.В. Боднарчук // Стратегічна панорама. – 2001. – № 1-2. – С. 143-148.
3. Військово-технічне співробітництво в умовах глобалізації: український вимір: Зб. матеріалів «круглого столу» / В.М. Бегма. – [За заг. ред. О.В. Литвиненка]. – К.: НІСД, 2011. – 80 с.
4. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України в сучасних умовах: аналіз. доп. / В.М. Бегма, О.О. Свергунов; упоряд. В.В. Маркелов. – [За заг. ред. В.М. Бегми]. – К.: НІСД, 2013. – 112 с.
5. Військово-технічна та оборонно-промислова політика України: проблеми формування і реалізації / В.П. Горбулін, В.В. Зубарев, П.П. Скурський, С.М. Химченко // Нац. безпека: український вимір. – 2009. – № 3(22). – С. 5-11.
6. Горбулін В.П. Концептуальні підходи до удосконалення військово-технічної та оборонно-промислової політики України / В.П. Горбулін, О.О. Свергунов // Стратег. пріоритети. – 2013. – № 1. – С. 110-119.
7. Горбулін В.П. Оборонне будівництво в Україні. Проблеми розвитку ОПК і підходи до їх вирішення / В.П. Горбулін // Стратег. панорама. – 2001. – № 1-2. – С. 135-143.
8. Горбулін В.П. Україна потребує нової воєнно-технічної політики [Електронний ресурс]. <http://defense-ua.com/rus/hotnews/?id=30647>.
9. Горбулін В.П., Шеховцов В.С. Створення ДК «Укроборонпром» як початок формування дієвого ядра ОПК // Наука і оборона, 2013. – № 3. – С. 27-31.
10. Колмогоров Г.Д., Куку К.И. Воєнно-промисловий комплекс [Електронний ресурс]. http://www.promvest.info/news/actual.php?BOOK_ID=41265 &view=root &page=1 &ELEMENT_ID=27455&PAGEN_15=2&PAGEN_14=2.
11. Методологічні аспекти оцінки стану військово-технічної політики та її складових: наук.-метод. вид. / В.П. Горбулін (кер. авт. кол.), В.В. Зубарев, О.П. Кутовий, О.О. Свергунов, С.М. Химченко. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 208 с.
12. Оборонна політика України на початку ХХІ століття: аналіз. доп. / В.М. Бегма, О.С. Александров, В.М. Маркелов та ін. / За ред. О.В. Литвиненка. – К.: НІСД, 2010. – 72 с.
13. Оборонно-промисловий комплекс України – современное состояние и реструктуризация / В.П. Горбулін, А.С. Довгопольний, О.И. Приходько, В.П. Степанов, В.А. Смелов и др. / Под общ. ред. В.П. Горбулина // Технологич. системи, 2001. – № 2(8). – С. 5-20.
14. Отечественный воєнно-промисловий комплекс и его историческое развитие / О.Д. Бакланов, А.М. Батков, А.А. Борисов и др. // Под ред. О.Д. Бакланова, О.К. Рогозина. – М.: Ладога-100, 2005. – 751 с.
15. Проблемні питання формування ефективного системи управління оборонно-промисловим комплексом України / В.П. Горбулін, В.В. Зубарев, П.П. Скурський, О.П. Кутовий // Нац. безпека: український вимір, 2009. – № 4(23). – С. 11-20.
16. Свергунов О.О. Стратегічне планування військово-технічної політики: світовий досвід / О.О. Свергунов // Стратег. пріоритети. – 2013. – № 3. – С. 128-137.
17. Скурський П.П. Міжнародне військово-технічне співробітництво України. Проблеми та шляхи їх вирішення / П.П. Скурський, А.І. Шевцов, Р.В. Боднарчук // Стратег. панорама. – 2004. – № 3. – С. 133-140.
18. Скурський П.П. Проблеми ринкової трансформації оборонно-промислового комплексу України / П.П. Скурський, А.І. Шевцов, Р.В. Боднарчук // Стратег. панорама. – 2004. – № 2. – С. 104-110.
19. Сунгуровський М.В. Оборонно-промисловий комплекс України: проблемні питання розвитку / М.В. Сунгуровський // Нац. безпека і оборона. – 2004. – № 8. – С. 37-43.
20. Толкачев С.А. Управление оборонно-промисловим комплексом. Теоретико-методологічні основи. – М.: ГУУ, 2008. – 136 с.
21. Фарамазян Р.А. Трансформація воєнної економіки в ХХ – початок ХХІ століття / Р.А. Фарамазян, В.В. Борисов. – М.: Наука, 2006. – 343 с.
22. Формування оборонно-промислової політики України в умовах позаблоковості: Зб. матеріалів «круглого столу» / В.С. Шеховцов, Р.В. Боднарчук, А.П. Герасимов, О.В. Шевченко, О.Г. Шаталова [та ін.]. / За заг. ред. проф. А.І. Шевцова. – Дніпропетровськ: НІСД, 2011. – 106 с.
23. Хруцький В.Е., Хруцький Р.В. Системи бюджетирования. Семь шагов по эффективной постановке бюджетирования. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 176 с.
24. Шевцов А.І. Міжнародна інтеграція оборонно-промислового комплексу України: стан і проблеми розвитку / А.І. Шевцов, Р.В. Боднарчук // Стратег. панорама. – 2000. – № 3-4. – С. 117-122.
25. Шевцов А.І., Боднарчук Р.В. Актуальні проблеми реструктуризації оборонно-промислового сектору економіки України // Стратег. пріоритети, 2013. – № 2 (27). – С. 127-134.